

LA TOPONÍMIA TAMBÉ ÉS PATRIMONI: "ROMEMA O LLAMPÀIES?"...

Leonard GARCÍA I SOLÀ

Fa algú temps, amb ocasió de preparar unes sortides de BTT per l'Empordà, ens va semblar convenient la consulta d'uns quants plànols de diferents instituts cartogràfics: de Catalunya, de procedència estatal, etc. De vegades, procurem afegir-hi un breu i lleuger vernís d'informació històrica amb l'objecte de fer la sortida més atractiva.

Així, mig en broma, les anomenem: "Rutes Olímpiques",...la de Madremanya... de Pontós, ...de Gypsela, ... de Diana, ...etc.; considerant-les com un petit homenatge a la presència des d'antic d'aquests representants d'antigues creences i mites. Donen el seu nom, encara, a un munt d'indrets de les nostres comarques.

Per altra part, la raó de consultar mapes de diferents institucions ve donada per la necessitat, sovint, d'obtenir una informació el més acurada possible per poder confeccionar la ruta amb un cert detall. A més, cal corroborar "in situ" gran part d'elements i aspectes informatius que ofereixen els mapes de la zona: camins, corriols, recs, masies, senyals diversos, etc. Un bon dia desapareixen, canvien o n'apareixen de nous... i, allò que sobta més: anomenats de diferent forma segons el mapa consultat...

Així el llogarret de *Diana*, a tocar St. Jordi Desvallés, va donar nom a la primera d'aquestes "rutes Olímpiques". Cridava l'atenció un nom femení, de veïnat, sense el "Santa..." al davant.

Aquesta observació ens servirà, en aquest cas, per a relacionar una qüestió toponímica amb una altra d'història, o mitologia si es vol.

El record d'una deessa pagana fins als nostres dies?... Diana, la de l'arc i el cérvol? No han passat molts anys perquè perduri aquest mot?

En un llibret sobre història local podem comprovar quelcom sobre aquest veïnat de St. Jordi Desvallés:

"El topònim és, evidentment, evocador i s'han fet moltes conjeitures sobre el seu origen. Ha sortit a la llum, com és natural, el nom de la deessa Diana, fins al punt que Xavier Casademunt i Arimany, referint-se a l'indret, ha escrit: "Ens resta un nom, Diana, terra de boscos, encara avui, i de caça en aquell temps, no seria aprofitat per grecs i romans, i no hi bastirien un temple a Àrtemis els primers, i els segons li canviarien per Diana?"

Certament, han passat molts anys, però per altra part i de la mateixa manera que es conserven topònims d'origen prerromà: Bassegoda, Begur, Bàscara, Bescanó, Cerdanya, Guissona, potser Olot, etc., etc... qui ho pot negar o demostrar amb certesa?

No semblava sobrer, per altra part, una consulta a l'obra "Onomasticon Cataloniae", del prestigiós filòleg En Joan Coromines. I ens hi diu:

"DIANA. (.../...) ETIM. La mansió romana anomenada DECIANA per la taula de Peutinger i DITIANA per l'anònim de Ravenna, situada en la via romana -Gerunda-Narbo- (i que els erudits antics identificaven, sense cap fonament lingüístic, amb Agullana o amb la Jonquera) es pot identificar amb DIANA del Gironès;...". "L'evolució fonètica seria, doncs: DITIANA >Di(Z)iana >DIANA. (Villa) DITIANA és un derivat normal del NP llatí DITUS (Schulze, 32, 38, 43)".

El NP llatí Ditus... "es pot identificar amb Diana"! No sembla pas que ho asseguri amb absoluta certesa,... intuïa una altra possibilitat? En tot cas, el personatge de -DIANA- la "deessa", no entrava en les seves consideracions sobre d'on podia provenir el nom d'aquest veïnat de St. Jordi D.

Es evident que hi ha divisió d'opinions, calia cercar més dades. Així doncs, qui sap si des del món de la Mitologia en podríem trobar més indicis? Una consulta no hi seria de més: Quin era el món de Diana, la deessa? Quin paper representava?

Al llibre "Mitologia General", d'un tal Guirand, s'hi troben les biografies, vida i "miracles" de la majoria de personatges de la mitologia clàssica. Després d'il·lustrar-nos una mica sobre la "personalitat" de Diana la caçadora: "ésser lliure i contundent defensora de les dones", vam llegir quelcom sobre una altra deessa important: JUNO. I ens van cridar l'atenció les següents línies:

"JUNO. Els seus apel·latius més antics (Lutia i Lucina) tenen relació amb les seves principals atribucions. Juno Lucina es el principi femení de la llum celeste, de la mateixa forma que Júpiter representa el principi masculí. Igual que Júpiter, doncs, JUNO és també una divinitat lunar, i, com a tal, S'APARELLA AMB DIANA". .../... Més endavant, "JUNO Lucina protegirà l'esposa en prenys (que "donarà a llum"), reforçarà els ossos del nen (JUNO Ossipago), i farà que la mare sigui una excel·lent dida (JUNO Rumina)" ...Rumina! No és, aquesta Rumina, la JUNO que s'associa amb DIANA?

Tinguem present, arribats a aquest punt i ja en l'àmbit toponímic, que a banda i banda del veïnat de Diana hi ha dues rieres: la de Romena (o Romema) que provenint d'Orriols s'adreça cap a llevant girant, abans d'arribar a Camallera, cap al Sud fins a trobar-se amb el Ter tot seguint la línia fèrria; i, més a prop, hi tenim la riera Diana. No representarien, simbòlicament, aquesta "associació o aparellament" de Juno (Rumina) i Diana, de la que ens assabentem les fonts de la Mitologia?

En els mapes consultats, només en dos d'ells (cartografia militar de E. i el del Baix Empordà, de Piolet/Geogràfics S.L.) s'anomena RUMENA a la mateixa riera que els altres designen com a riera de LLAMPÀIES. Aquest nom es homònim al del poblet que hi ha més amunt, a la carretera de l'Escala. (Llampàies: del grec-llatí "lampas-cdis", llàntia, brillantor, llum... -Joan C.). Aquesta denominació -Llampàies- té assegurada, per tant, la seva permanència. RUMENA (o Romema) en canvi, solament designa la riera esmentada, o part d'ella. Si es perd, ho serà per sempre, definitivament. Ni tan sols l'esmentat filòleg J. Coromines en la seva obra ONOMASTICON C. dona fe de la seva existència. Per cert, posats a accentuar aquest vessant mitològic, tot especulant-hi amb una incursió en el que podria ser una cosmovisió pagana, només afegir que hi ha un torrent anomenat d'en PEGÀ (Pegàs?) que va a parar a la riera RUMENA, a l'alçada del poblet de GAÛSES,... tindrà quelcom a veure amb el mític PEGÀS, cavall alat i "cercador de fonts"?... amb la possible missió, tanmateix, de "proveir" la "dida" Rumena?

Interpretacions lliures a part, es tractaria de preservar, doncs, el llegat toponímic en tant que registre històric i record del món clàssic a les nostres comarques. Revisar i recuprar coherentment amb aquesta necessitat, allò que calgui en els mapes vigents en l'actualitat, fora una tasca d'interès. A tall d'exemple, es pot assenyalar que es dona la circumstància que una mateixa riera té un nom diferent en cadascun dels tres mapes considerats: de Diana, de les Roques pelades i

de St. Mateu; i, paradoxalment, aquell al que hom suposaria un estil més acurat i actualitzat, el Mapa Comarcal de Catalunya, esdevé el més pobre dels consultats; si més no pel que fa al cas esmentat. Al cap i a la fi, es tracta d'un patrimoni digne d'ésser conservat amb el mateix interès que qualsevol altre. Encara que llunyà, forma part d'aquella Història que ens ha fet, i ens fa, allò que som.

A qui correspongui fóra d'agrair, per tant, un esforç per a promoure més cooperació entre les diverses institucions, editorials, etc., a fi de millorar la concordància toponímica dels diversos treballs que s'ofereixen al públic.